

УДК 33:657

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-12>**Кононенко Л.В.**кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>**Юрченко О.В.**кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4397-6698>**Kononenko Lesia**

Kherson State Agrarian and Economic University

Yurchenko Oksana

Central Ukrainian National Technical University

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану інформаційного забезпечення формування стратегії підприємства, виявленні проблемних моментів та обґрунтуванні напрямів його розвитку. Зазначено, що процес формування стратегії сьогодні відбувається в умовах, коли управління здійснюється за допомогою гнучкого оперативного реагування на суттєві проблеми, що швидко виникають і практично не мають періодів очікування й адаптації. Це потребує відповідного інформаційного забезпечення, основою формування якого є бухгалтерська інформаційна система. Доведено, що сучасна модель інформаційної системи бухгалтерського обліку достатньо повно задовольняла потреби попередніх суспільно-економічних формацій, проте, на сучасному етапі вона потребує настільки кардинальних і швидких трансформацій, що існуюча система її саморегуляції руйнується. Це обумовлює необхідність її трансформації на якісно новий рівень, що потребує як залучення фахівців інших сфер, так і інноваційних цифрових технологій.

Ключові слова: система, підсистема, саморегуляція, суспільно-економічні формації, інформаційна бухгалтерська система, трансформація, цифровізація.

INFORMATION SUPPORT FOR THE FORMATION OF ENTERPRISE STRATEGY: CURRENT STATUS, PROBLEMS AND PROSPECTS

The article is aimed at studying the current status of information support for the formation of enterprise strategy, identifying problematic issues and substantiating the directions of its development. It is noted that the process of strategy formation today takes place in conditions when management is carried out through a flexible operational response to significant problems that arise quickly and have virtually no waiting and adaptation periods. This requires appropriate information support, the basis of which is an accounting information system. It is proved that the modern model of the accounting information system sufficiently met the needs of previous socio-economic formations. Thus, at one time, the emergence and spread of double-entry bookkeeping and accounting accounts made it possible to provide quite broad opportunities for reflecting economic processes at that time. This made it possible to provide information to users (including in the formation of the company's strategy). It was the availability of high-quality and timely information that allowed business entities to formulate and implement effective strategies. This has led to economic growth of both individual business entities and the economy as a whole. Throughout its existence, the accounting information system has, on the one hand, adapted to changes in socio-economic formations, and on the other hand, contributed to their development. At the present stage, the accounting information system requires fundamental and rapid transformations. This leads to the destruction of its self-regulation and necessitates its transformation to a qualitatively new level. The need to transform the accounting information system is due to the fact that today a number of important facts of the company's business life are not reflected in the accounting system, the range of accounting tasks is expanding and the development of management orientation of accounting is taking place, in particular in the formation of the company's strategy. The value of the information generated in the accounting system is measured by its ability to optimize the process of achieving the practical goals of users of accounting information. The prospect of further scientific research on the outlined problem is to substantiate the directions of development of information support for the formation of enterprise strategy in the context of Society 5.0.

Keywords: system, subsystem, self-regulation, socio-economic formations, information accounting system, transformation, digitalization.

JEL classification: M21, M40

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується перманентними кардинальними змінами практично в усіх сферах. Ці зміни мають вибуховий характер і пов'язані із формуванням Суспільства 5.0. Ідею «Суспільства 5.0» було оприлюднено 22 січня 2016 року урядом Японії. В основу цієї концепції покладено принцип: створення ідеального

майбутнього суспільства через об'єднання фізичного (реального) простору і кіберпростору з використанням інформаційно комунікаційних технологій [13].

Формування Суспільства 5.0 (людиноцентричне суперсрозумне суспільство) відбувається шляхом трансформації Суспільства 4.0 (інформаційне суспільство) під впливом науково-технічних інновацій. Його

становлення характеризується не тільки вибухоподібним розвитком цифрових технологій, а й спрямуванням на вирішення низки соціальних проблем. Виникає ситуація, коли науково-технічні інновації з одного боку, створюють нові широкі можливості, а з іншого – проблеми (задачі), які не мають готового рішення. Крім того, слід враховувати, що трансформаційні процеси, які відбуваються сьогодні, у найближчому майбутньому не тільки продовжаться, а й прискоряться. Все це обумовлює і суттєві зміни при формуванні і реалізації стратегії підприємства.

Незважаючи на різноманіття підходів щодо формування стратегії підприємства, всі вони передбачають використання відповідного інформаційного забезпечення, яке в умовах трансформаційних процесів також зазнає суттєвих змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, що пов'язані із формуванням стратегії підприємства присвячені роботи таких науковців, як: Лопатинський Ю., Лункіна Т., Лупенко Ю., Малік М., Мамчур В., Мармуль Л., Месель-Веселяк В., Дудзяк О., Саблук П., Свиноус І., Шпикуляк А.О., Яценко В. та багато інших дослідників.

Питання інформаційного забезпечення також постійно знаходяться у центрі уваги науковців. Так, Богдан Н.М. присвятив свої дослідження питанням управління інформаційним забезпеченням підприємств туристського та готельного бізнесу; Правдюк Н.Л. – сучасного стану галузі садівництва та побудові удосконаленої моделі її інформаційного забезпечення; Поліщук О.Б. – уточнення термінологічної основи та формування теоретико-практичних засад створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення як важливої складової адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства. Праці Сай Л.П. спрямовані на дослідження теоретичних та практичних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття обґрунтованого рішення щодо вибору контрагентів в умовах міжнародної економічної діяльності. Сметанюк О.А., Причепка І.В., Білоконь Т.М. досліджували особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах обмежених обсягів інформаційного забезпечення, визначали основні проблеми і недоліки методичного забезпечення аналізу фінансового стану малого бізнесу та на цій основі обґрунтовували дієві шляхи їх усунення. Захарова Н.Ю. присвятила свої праці визначенню ролі форм фінансової звітності в інформаційному забезпеченні фінансового менеджменту підприємства.

Проте, відаючи належне здобуткам цих авторів, питання інформаційного забезпечення формування стратегії підприємства в сучасних умовах, з'ясування проблемних моментів та обґрунтування напрямів його розвитку потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану інформаційного забезпечення формування стратегії підприємства, виявленні проблемних моментів та обґрунтуванні напрямів його розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Як сьогодні так і у найближчому майбутньому успішне функціонування будь-якого суб'єкта господарювання протягом всього його життєвого циклу пов'язано із формуванням і реалізацією стратегії. Стратегія – це шлях, який передбачає постійне вдосконалення [11].

Традиційно основу інформаційного забезпечення формування стратегії підприємства складала і складає бухгалтерська система. Саме у ній відбувається формування більшої частини інформації, яка використовується при формуванні стратегії.

Становлення Суспільства 5.0, необхідність реалізації Цілей сталого розвитку, виникнення нових облікових об'єктів обумовили ситуацію, коли існуюча методологія, методика і практика сучасного бухгалтерського обліку інформаційно не забезпечують процес формування стратегії підприємства. Ситуація погіршується високим рівнем тіньової економіки [2]. Все це обумовлює об'єктивне зниження орієнтації на інформаційне забезпечення, яке генерується у системі бухгалтерського обліку, і відповідно, відображається у бухгалтерської звітності управлінським персоналом, у тому числі і при розробці стратегії підприємства [7].

Слід зазначити, що бухгалтерська інформаційна система, яка використовується сьогодні, достатньо повно задовольняла потреби попередніх суспільно-економічних формацій. Так, у свій час поява і поширення подвійного запису та бухгалтерських рахунків дозволило забезпечити достатньо широкі для того часу можливості відображення економічних процесів, що, у свою чергу, зробило можливим забезпечити інформацією користувачів (управлінський апарат), у тому числі і при формуванні стратегії підприємства. Саме наявність якісного і своєчасного інформаційного забезпечення, що формувалось саме у бухгалтерській інформаційній системі, дозволило суб'єктам господарювання формувати і реалізовувати ефективні стратегії, що обумовило економічне зростання як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки в цілому [3]. Таким чином, протягом всього свого існування система бухгалтерського обліку, з одного боку, адаптувалась до змін суспільно-економічних формацій, а з іншого – сама сприяла їх розвитку.

Бухгалтерська інформаційна система є підсистемою системи більш високого порядку – економічної [4, с. 25]. У свою чергу, інформаційна система бухгалтерського обліку складається з низки підсистем, що пов'язані між собою безліччю інформаційних зв'язків – систем фінансового, управлінського і податкового обліку. Крім того, бухгалтерська інформаційна система є динамічною – вона адаптується до змін умов господарювання та зовнішнього середовища суб'єкта господарювання (оновлюється і змінюється облікова політика, трансформуються способи і системи реєстрації даних тощо). Відповідно, інформаційну бухгалтерську систему можна розглядати як таку, що має здатність до самоорганізації, а отже є складною динамічною системою, яка здатна при зміні зовнішнього або внутрішнього середовища її функціонування, зберігати або вдосконалювати свою організацію з урахуванням минулого досвіду. Проте, на сучасному етапі розвитку суспільно-економічних відносин, система бухгалтерського обліку потребує настільки кардинальних і швидких трансформацій, що існуюча система саморегуляції руйнується, відбувається порушення її внутрішніх зв'язків. Це обумовлює виникнення ситуації коли система повинна або зруйнуватися, або перейти на якісно новий рівень. Відповідно відбувається зміна типу саморегуляції, яка обумовлює якісні зміни системи. Отже, для того, щоб інформаційна система бухгалтерського обліку відповідала вимогам сьогодення, є необхідним її трансформація на якісно новий рівень.

Необхідність трансформування інформаційної системи бухгалтерського обліку обумовлена як тим, що сьогодні низка важливих фактів господарського життя суб'єкта господарювання не знаходить відображення у системі бухгалтерського обліку, так і тим, що відповідно до сучасних реалій є об'єктивна необхідність розширення кола облікових задач та розвитку управлінської орієнтації обліку, зокрема при формуванні стратегії підприємства. Цінність інформації, що формується у системі бухгалтерського обліку, вимірюється її здатністю оптимізувати процес досягнення практичних цілей користувачів облікової інформації. Це підкреслював ще Каннінг (J.V. Canning) у 1929 р. Він акцентував увагу на необхідності підвищення корисності облікових даних для користувачів інформації [9]. Крім того, слід зауважити, що потреби користувачів облікової інформації дуже різні (іноді навіть протилежні), що обумовлює необхідність формування різних інформаційних даних. Відповідно до закону необхідної різноманітності Ешбі, зростання кількості та швидкості змін економічних відносин мало б призвести до зростання різноманіття звітних даних. Проте, на практиці це не відбувається. Існуючий інформаційний голод задовольняється зростанням інформації, яка формується завдяки ненормативній практиці (пояснювальні записки, інформування щодо підозрілих операцій тощо). Тобто, відбувається формування інформації у поза обліковому (а відповідно поза системному) просторі.

Поява і розвиток цифрових технологій суттєво підвищило значення інформації. Інформація стала повноцінним економічним ресурсом, формуванням якого, з одного боку, займається значна частина суспільства, а з іншого, – достатньо велика кількість людей її споживає. Цілком логічним було б і зростання значення бухгалтерської інформаційної системи, а також її продукту – облікової інформації. Проте, при формуванні інформації у системі бухгалтерського обліку необхідно враховувати не тільки інтеграційні та глобалізаційні процеси, а і об'єктивну професійну обмеженість бухгалтерів. Відповідно, є доцільним при розробці інформаційної бухгалтерської системи залучати ІТ-спеціалістів, математиків, економістів, менеджерів тощо. Нетрадиційні підходи спеціалістів інших сфер повинні сприяти оптимізації інформаційної системи бухгалтерського обліку. Крім того, історія вже має такі приклади. Так, праця італійського математика Луки Пачолі «Трактат про рахунки і записи» вважається однією з фундаментальних, яка дала поштовх для розвитку бухгалтерського обліку [1]. Проте, «подвійний запис» не є його винаходом. Вчений описав і систематизував організаційно-методичні аспекти ведення бухгалтерського обліку які вже використовувалися на практиці.

Сьогодні проблеми формування інформаційного забезпечення у системі бухгалтерського обліку торкаються практично всіх користувачів облікової інформації, що викликає суттєве занепокоєння і спроби виправити ситуацію. Так, на законодавчому рівні зміна напряму бухгалтерських наукових досліджень від моделей оцінки активів до «корисності при прийнятті рішень» на підставі фінансової звітності вперше була анонсована у 1966 році у Положеннях про базову теорію бухгалтерського обліку (A Statement of Basic Accounting Theory, ASOBAT) [5]. Проте, у 2005 році року Інанга І.Л. і Шнайдер В.Б. зазначили, що

«...дослідники у сфері бухгалтерського обліку створили те, що ... імітує точні науки, що робить його академічно прийнятним, але йому не вистачає змісту. Це обумовлює нездатність бухгалтерських досліджень поліпшити бухгалтерську практику...» [10, с. 227].

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується процесами зміни відносно рівномірної економічної динаміки економічного розвитку вихровою, пульсуючою, хаотичною, турбулентною [12]. Це призводить до руйнування традиційної логіки і послідовності багатьох економічних процесів. Майбутнє стає принципово невизначеним, зростає роль чинника «незнання». Отже виникають ситуації, коли необхідно «шукати невідомі відповіді на запитання, які ніхто не може ясно сформулювати...» [8, с. 115]. Все це обумовлює необхідність трансформування як систем управління, так і їх інформаційного забезпечення. Так, Ансофф в залежності від швидкості змін у зовнішньому середовищі виокремив наступні види управління:

1. Управління за допомогою постфактум контролю виконання рішень, який був адекватним, коли зміна була повільною;

2. Управління на базі екстраполяції, коли зміни прискорюються, але майбутнє може бути передбачене екстраполяцією минулого;

3. Управління передбаченням, коли почали з'являтися розриви, але зміни все ще були досить повільними, щоб забезпечити своєчасне передбачення і реагування;

4. Управління за допомогою гнучкого оперативного реагування на суттєві проблеми, що швидко виникають і практично не мають періодів очікування й адаптації [6, с. 25].

Сьогодні для більшості господарюючих суб'єктів саме четвертий тип управління є найбільш оптимальним. Проте його реалізація (у тому числі і при формуванні стратегії підприємства) потребує використання досягнень людства з відповідним інформаційним і кадровим забезпеченням.

Висновки. Успішне функціонування будь-якого суб'єкта господарювання протягом всього його життєвого циклу пов'язано із формуванням і реалізацією стратегії. Процес формування стратегії сьогодні відбувається в умовах, коли управління здійснюється за допомогою гнучкого оперативного реагування на суттєві проблеми, що швидко виникають і практично не мають періодів очікування й адаптації. Це потребує відповідного інформаційного забезпечення, основою формування якого є бухгалтерська інформаційна система. Ця система виникла і розвивалася під впливом економічних відносин, які, у свою чергу, розвивалися завдяки її розвитку.

Сучасна модель інформаційної системи бухгалтерського обліку достатньо повно задовольняла потреби попередніх суспільно-економічних формацій, проте, на сучасному етапі вона потребує настільки кардинальних і швидких трансформацій, що існуюча система її саморегуляції руйнується, відбувається порушення її внутрішніх зв'язків. Це обумовлює необхідність її трансформації на якісно новий рівень, що потребує як залучення фахівців інших сфер, так і інноваційних цифрових технологій.

Перспективу подальших наукових пошуків з окресленої проблеми становить обґрунтування напрямів розвитку інформаційного забезпечення формування стратегії підприємства в умовах Суспільства 5.0.

Список використаних джерел:

1. Васильєва Л.М. Внесок Луки Пачолі в розвиток бухгалтерського обліку. *Агросвіт*. 2014. № 7. С. 13–16.
2. Кісіль М.І., Саловська Л.В. Регулювання доходів сільського населення: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 222 с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12031> (дата звернення: 17.05.2023).
3. Кононенко Л.В., Юрченко О.В. Нефінансова (соціальна) звітність підприємств та цілі сталого розвитку. *Advances in Technology and Science. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference*. Berlin, Germany, 2021. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=6RUIEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA62&ots=_yDWBbEu-Y&sig=WU85eNQ0brTXF6y_9s2Gb5UKyBA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 17.05.2023).
4. Кононенко Л., Юрченко О., Гай О. Теорія бухгалтерського обліку в умовах становлення глобальної економіки та інформатизації суспільства. *Економічний простір*. 2021. № (170). с. 83–87. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/911> DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/170-14> (дата звернення: 17.05.2023).
5. American Accounting Association. Committee to Prepare a Statement of Basic Accounting Theory. A Statement of Basic Accounting Theory (ASOBAT). Sarasota, Fla. : American Accounting Association, 1966. 100 p.
6. Ansoff H.I., Kipley D., Lewis A.O., Stevens H., Ansoff R. *Implanting Strategic Management*. Switzerland : Palgrave Macmillan. Cham., 2019. 592p.
7. Baruch L. The end of accounting and the path forward for investors and managers. Baruch. Lev, Feng Gu. New Jersey. USA : John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, 2016. P. 260.
8. Beck U. *World at Risk*. Polity Press. Cambridge. UK : World at Risk, 2009. 268 p.
9. Canning J.B. *Economics of Accountancy: A Critical Analysis of Accounting theory*. New York : the Ronald Press Company, 1929. 367 p.
10. Inanga E.L., Schneider W.B. The failure of accounting research to improve accounting practice: a problem of theory and lack of communication. Maastricht School of Management and University of Ibadan Endepolsdomein. *Critical Perspectives on Accounting*. 2005. № 16. P. 227–248.
11. Porter M.E. «What is Strategy?». *Harvard Business Review*. November-December, 1996.
12. Robert Brenner *The Economics of Global Turbulence*. VNNSO London – New York, 2006. P. 364.
13. Society 5.0. A people centric super – smart society Hitachi – U Tokyo Laboratory. Singapore : Springer, 2020. 177 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-2989-4>

References:

1. Vasilieva L.M. (2014) Vnesok Luky Pacholi v rozvytok bukhgalterskoho obliku [Luca Pacioli's contribution to the development of accounting]. *Ahrosvit*, no. 7, pp. 13–16.
2. Kisil M.I., Salovska L.V. (2007) Rehulivannia dokhodiv silskoho naselennia [Regulation of incomes of rural population]: monograph. Kyiv: Scientific and Research Center of IAE, p. 222. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12031> (accessed 17 May 2023).
3. Kononenko L.V., Yurchenko O.V. (2021) Nefinansova (sotsialna) zvitnist pidpriemstv ta tsili staloho rozvytku [Non-financial (social) reporting of enterprises and the goals of sustainable development]. *Proceedings from Advances in Technology and Science. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference*. Berlin, Germany. Available at https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=6RUIEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA62&ots=_yDWBbEu-Y&sig=WU85eNQ0br%20TXF6y_9s2Gb5UKyBA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (accessed 17 May 2023).
4. Kononenko L.V., Yurchenko O.V., Gai O.M. (2021) Teoriia bukhgalterskoho obliku v umovakh stanovlennia hlobalnoi ekonomiky ta informatyzatsii suspilstva [The theory of accounting in the context of the global economy and informatization of society]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 170, pp. 83–87. Available at: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/911> DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/170-14> (accessed 17 May 2023).
5. American Accounting Association. Committee to Prepare a Statement of Basic Accounting Theory (1966) A Statement of Basic Accounting Theory (ASOBAT). Sarasota, Fla.: American Accounting Association, 100 p.
6. Ansoff H.I., Kipley D., Lewis A.O., Stevens H., Ansoff R. (2019) *Implanting Strategic Management*. Switzerland: Palgrave Macmillan. Cham., 592p.
7. Baruch L. (2016) *The end of accounting and the path forward for investors and managers*. Baruch. Lev, Feng Gu. New Jersey. USA: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, p. 260.
8. Beck U. (2009) *World at Risk*. Polity Press. Cambridge. UK: World at Risk, 268 p.
9. Canning J.B. (1929) *Economics of Accountancy: A Critical Analysis of Accounting theory*. New York: the Ronald Press Company, 367 p.
10. Inanga E.L., Schneider W.B. (2005) The failure of accounting research to improve accounting practice: a problem of theory and lack of communication. Maastricht School of Management and University of Ibadan Endepolsdomein. *Critical Perspectives on Accounting*, no. 16, pp. 227–248.
11. Porter M.E. (1996) "What is Strategy?" *Harvard Business Review*, November-December.
12. Robert Brenner (2006) *The Economics of Global Turbulence*. VNNSO London – New York, p. 364.
13. Society 5.0. A people centric super – smart society (2020) Hitachi – U Tokyo Laboratory. Singapore: Springer. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-2989-4>